

mpkslas menas literatūra

DRAUGAS

ANTROJI DALIS / 1982

RUGSĖJO MĖN. 18 d. / SEPTEMBER 18, 1982

PART TWO — Nr. 193 (34)

Šiame numeryje:

Keltiška airių kova.

Nemarus mirtingasis: Arkivyskupas Teofilus Matulionis.

Premijuotoji Jurgio Jankaus knyga „Paparčio žiedas“.

Apie svetimųjų tikrinių vardų rašymo norminimą.

Iš anglų religinės poezijos.

Stratfordo festivaly reti svečiai: Friel, Schiller, Shaw.

Ringailės Zotovienės akvarelės

IGN. URBONAS

NEMARUS MIRTINGASIS:

Arkivyskupas Teofilus Matulionis

Pranas Gaida, NEMARUS MIRTINGASIS: Arkivyskupas Teofilus Matulionis. Ganytojas, kalnys, kankinys ir laimėtojas. Išleido Lietuvių katalikų mokslo akademija 1981 m. Romoje. Veikalas įrikuotas į LKM Akademijos „Negestancijų žiburių“ seriją. Knyga didesnio formato, 370 psl., iliustruota nuotraukomis, kainą 12 dol. Knygos viršelis — dail. V. Žilius.

Neseniai iš spaudos išėjo Lietuvių katalikų mokslo akademijos didelės apimties leidinys — mūsų tautos ir Bažnyčios kankinio arkiv. Teofiliaus Matulionio monografija. Jinai parašyta dviejų autorių: vieno, gyvenančio okupuotoje Lietuvoje, kuris yra neskelbiamas, ir antrojo žinomo filosofo ir žurnalisto kun. dr. Prano Gaidos, kuris gyvena Kanadoje.

Pr. Gaida savo knygos įvadiname žodyje pirmu sakiniu labai tiksliai aptaria arkv. Matulionio asmenybę: „Velionio arkivyskupo Teofiliaus Matulionio asmuo suvito Lietuvos gyvenime labai savita šviesa... spindinti krikščioniškomis vertybėmis. Ji įsikristalizavo ilgoje kančioje ir atskleidė žmogų, tylią, ryžtingai einantį erskėčių keliais, bet matantį plačiąją gyvenimo viziją, kurios galutiniam horizontui spindi nenugalima Gėrio pergalė“. Ta šviesa neužgesa, kankiniams ir šventiesiems mirštant. Jiems mirus, jie pradeda gyventi gyvųjų žmonių širdyse, kaip Šekspyras savo sonetuose gražiai išsireiškia:

*Tu mielas būsi lūpoms ir širdims,
Kurios šiame pasaulyje dar gimys.*

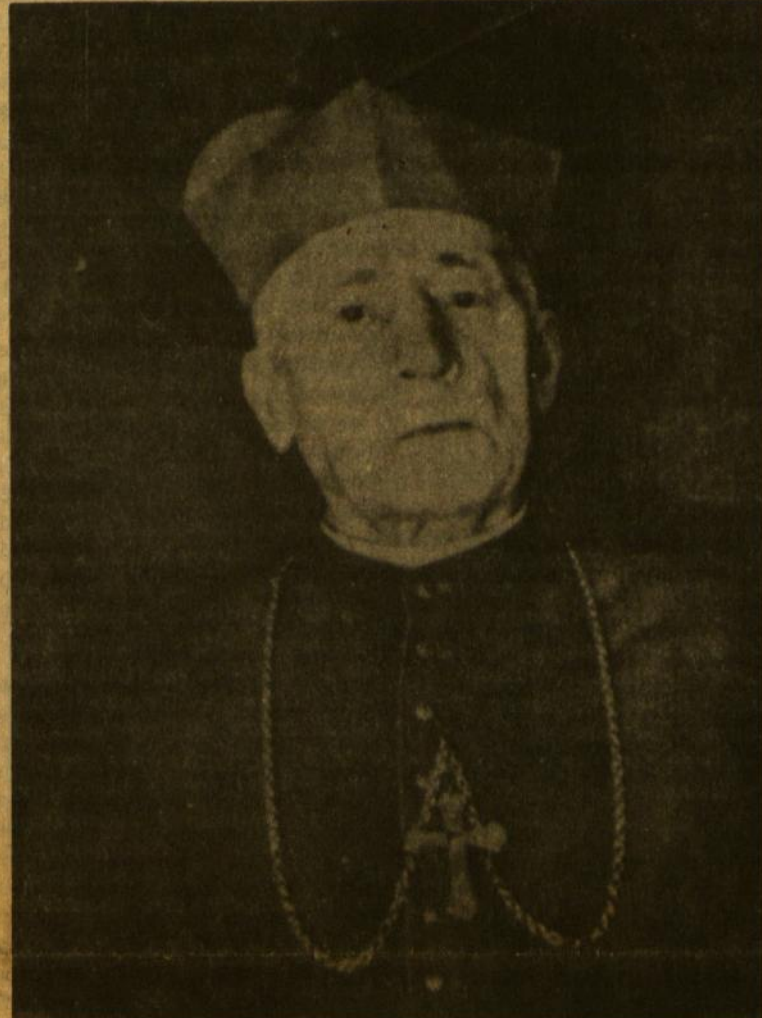
Knyga yra padalinta į tris dalis. Pirmoje dalyje iškeltas matulionio vaizdas, nušviestas įvairiais

požiūriais pagal visą turimą medžiagą. Antroje dalyje duodami velionį pažinusių bei artimų liudininkų pasakymai ir atsiminimai. Trečioje dalyje — būdingesnieji velionio laišakai.

Gyvenimas pilnas kančių ir dvasinės giedros.

Būsimasis arkivyskupas gimė ir augo Aluntos parapijoje, Kudoriškių kaime. Mokėsi Daugpilyje ir Petrapilyje. Kunigo pareigas ėjo Latvijoje ir Petrapilyje. Gyveno svetur, bet išliko stipriu lietuviu. Petrapilyje 1929 m. slapta konsekruojamas vyskupu. Prasideda areštai, sovietų kalėjimai, šiaurės jūroje Solovkų salos. Čia visur vysk. Matulionis šviečia savo draugams kaliniams didelę ramybę ir dvasinę giedrą. Lietuvos vyriausybė 1933 m. išlaisvina jį su kitais lietuviškais kunigais. Tik prie Latvijos sienos paaikėja, kad Matulionis yra vyskupas. Kaune įvyksta triumfališkas jo sutikimas. Ši staigi garbė jo neapsvaigina — jis pasilieka paprastą kuklų, nusizeminę ir skleidžias meilę visiems, net ir savo kankintojams. Jokio blogo žodžio apie juos.

Siek tiek fiziniai atsigaivę, vysk. Matulionis 1934 m. išvyko aplankyti Sv. Tėvą Romoje ir lietuvių Amerikoje. Apie jo sudarytą įspūdį Amerikoje, čia rašančiam vienas lietuvių žymus veikėjas dar prieš karą 1939 m. New Yorke pareiškė: „Mus lankė čia daugelis iš Lietuvos, bet tik trys paliko mums didelį įspūdį. Tai J. Vailokaitis, kuris pirmas atvykęs iš Lietuvos nerinko aukų, o pats čia aukojo mūsų reikalams. Antas — adv. R. Skipitis, atvežęs mūsų mokykloms lietuviškų vadovėlių. Ir trečias — palikęs

Arkivyskupas Teofilus Matulionis (1873.VI.4—1962.VIII.20)

gražiausią įspūdį — tai vysk. Matulionis, kuris mūsų nemokė, nenurodinėjo kaip mes ir Amerika turi tvarkytis, bet tik tyliai savo šventu pavyzdžiu mums švietė. Ši šviesa mus žavėjo ir darė garbę būti lietuviu. Amerikos vyskupai laikė sau garbę jį priimti ir suteikė jam visas „facultates“. Spauda (Amerikos) dėjo pirmam puslapyje apie jį žinias ir nuotraukas“. Grįžęs į Lietuvą, buvo paskirtas vyr. kariuomenės kapelionu, o vėliau — Kaišiadorių vyskupu.

Kaišiadorių vyskupas ir antra sovietinė okupacija

Tik pradėjus eiti Kaišiadorių vyskupo pareigas, tuojau, tuojau artėjo antroji sovietinė okupacija. Jam buvo siūloma trauktis iš Lietuvos, bet jis griežtai atsisakė. Jis net nepasitraukė iš namų ir tą naktį, kada Kaišiadorys buvo smarkiai bombarduojami ir pusė miesto sudegė. Jis tik nusileido į namo rūšį ir ten meldėsi. Atėjus bolševikams, vysk. Matulionis drąsiai eina savo pareigas. Tuojau rugsėjo pradžioje, dar frontui dundant, jis sukvietė vyskupų konferenciją Ukmergėje. Atvyko — Vilniaus arkiv. M. Reinys, Panevėžio vysk. Paltarokas, vysk. Matulionis, o Kauno ir Vilniaus vyskupijos atstovavo kun. dr. St. Gruodis. Konferencija buvo išvaikyta, bet dar susirinkusieji spėjo nustatyti gaires jaunimo religijos mokymui ir paskyrė kun. seminarijos vadovybę: kun. dr. Gruodis — rekt., kan. Rauda — vicerekt. ir kun. J. Meidus — prefektas. Įstojo seminarijon daugiau kaip 400 klierikų, tarp jų ir keli žydai. Vysk. Matulionis įsakė vyskupijose kunigams mokyti jaunimą religijos bažnyčiose. Komisaras Gedvila, pakvietęs vyskupą į Vilnių, reikalavo pa-

sirašyti atsisaukimą į partizanų, kad jie išeitų iš miškų. Taip pat reikalavo pasirašyti padėką Stalinui už Lietuvos „išlaisvinimą“. Vysk. Matulionis atsakė: „Pirmiausia pašalinkite tas sąlygas, kurios jus nuvedė į miškus, o antra — aš netikiu Jūsų žodžiu, kad jie nebus nubausti. Del padėkos Stalinui — čia yra politinis dalykas, o aš politikoj nedalyvauju“. Pasirašyti atsisakė. Gedvila pagrasino, kad jis gailės kada nors šio savo atsisakymo. Žinoma, tai greit ir atėjo. 1946 m. gruodžio 18 d. vysk. Matulionis areštuojamas trečią kartą, nuteisiamas 7 metams, bet išbuvo kalėjimuose ir stovyklose 10 metų. 1956 m. grįžta Lietuvon, bet jam nebuvo leista eiti Kaišiadorių vyskupo pareigų ir net apsigyventi Kaišiadoryse. Jis gavo kambarėlį pas kun. Jonį Birštone. Iš čia jis vėl pradėjo valdyti vyskupiją. Paskyrė naujus kapitulos narius ir konsekrovo kun. V. Sladkevičių vyskupu. Vysk. Matulionis areštuojamas ketvirtą kartą ir naktį, sergantis, sunkvežimiu išvežamas į Sėdovos namų areštą, kur jo name už sienos gyveno komunistas „dabotojas“. Čia namų arešte vyskupas ir baigė savo garbingą, šventą, pilną kančių gyvenimą.

Šventojo kančia ir aidas

Pasaulyje buvo ir yra daug kenčiančių žmonių, bet kenčiančių su meile kančia yra maža. Dėl to ir Kristaus kančia yra didinga, kad Jis nuo kryžiaus meldėsi už tuos, kurie Jį prikalė. Arkiv. Matulionis kentėjo daug, bet niekad nesisakė, niekad nieko neieikė, net blogu žodžiu neminėjo tų, kurie jį kankino. Jis kentėjo ne už savo asmeniškų nusikaltimų, bet už Dievą, religiją, tē-

vyne. Kentėjo už tai, kad jis buvo kunigas, vyskupas, lietuvis. Iš jo veido visada buvo galima išskaityti, jog jis buvo net laimingas, kad galėjo kentėti! Tai šventojo kančia. Tą šventojo aidą pabrėžė antroje šios monografijos dalyje dauguma liudytojų apie arkiv. Matulionį. Žinomas Lietuvos istorikas kun. dr. J. Stakauskas, smulkiai aptaręs arkivyskupo charakterį, jo artimo meilę visiems, kuklumą, paprastumą, sako: „Jame nebuvo nė krislelio tos gudrios diplomatijos, kuri moka panaudoti kito neapsižiūrėjimą, silpnumą ir klaidą. Jis nesi-džiaugė kitų klaidomis, neišnaudodavo susidariusios iš to situacijos. Neabejotinai mes turime reikalą su šventuoju. Ši nuomonė yra visuotinė.“

Išvada

Kokia gi šios monografijos vertė? Mano kukliu išmanymu, jos vertė yra labai didelė ir ji parašyta kruopščiai su rašytojo talentu ir filosofo minties gilumu (Ivadas — Užsklanda). Kai kas pasigės, kad autorius pastebi, išsamaus vientisinio veikalo apie šį didį mūsų kankinį vyskupą, bet visi tie, kurie turi reikalą su istorijos mokslu, bus autoriams dėkingi už istorinius šaltinius. Šaltiniai gi yra pirminiai, nes Lietuvos autorius, atrodo, šaltinius yra ėmęs iš paties arkivyskupo. Todėl esame dėkingi mielam nežinomam autoriui Lietuvoje ir dr. Pranui Gaidai už puikų parašymą ir Lietuvių katalikų mokslo akademijai už išleidimą šios pirmųjų šaltinių monografijos. Ji ir bus kartinis akmuo būsimojai Lietuvos šventojo paminklui.

Pastabos

Pabaigai pora pastabėlių. Idomu būtų žinoti, kuriais šaltiniais autorius remiasi tvirtindamas, kad arkiv. Matulionis nebuvo kardinolų „in pectore“ sąrašė? Priešingai kiti šaltiniai teigia, kad jis ten buvo. Tame sąraše buvo: Prachos arkiv. Baran, ukrainiečių arkiv. Slipys ir arkiv. Matulionis. Anie pirmieji buvo iš kalėjimų išlaisvinti ir savaime — jie buvo paskelbti kardinolais, o Matulionis nebuvo išlaisvintas ir jis liko nepaskelbtas.

Dėl kun. Jono Kuzmickio pareigų Merkinėje. Čia yra smulkmena, bet kadangi a. a. kun. Kuzmickis paėmė tai „į širdį“ ir vos kelias dienas prieš savo mirtį prašė, kad tai būtų pataisyta, todėl gal nors šioje vietoje reikia paskelbti. Kun. Kuzmickis kiekvieną sekmdienį Ilgininkų km. (10 km nuo Merkinės) mokyklos patalpose laikė pamaldas. Jo gražūs pamokslai sutraukdavo į jas daug jaunimo. Nežinomas autorius šios smulkmenos galėjo ir nežinoti.

Dėl tų autoriaus lietuvių kalbos naujadarų jau kilo ginčas ir spaudoje. Mano nuomone, reikia lietuvių kalbą lietuvininti, bet ne visi naujadarai yra tinkami ir žmonių priimami. Todėl mes juos galime bandyti periodinėje spaudoje, bet knygoje, ir dar tokio masto kaip ši, gal vis dėlto derėtų vartoti kalbininkų ir visuomenės priimtą žodyną.

Kertinė Parastė

Keltiška airių kova

Šiaurinės Airijos konfliktas yra didelė mūsų šimtmečio keistenybė, nes ji netelpa į mūsų šiolaiškos kultūrinės, karinės ir dorinės sampratas. Ji yra kažkas anapus mūsų laikų, papročių ir net sąvokų. Norėdami suprasti šią keistenybę, pažūrėkime į ją kultūrinės istorijos požiūriu.

Pradžiai paimkime vieno modernaus airių romanisto požiūrį, kaip jis charakterizuoja airį. Flann O'Brien savo romane „At Swim-Two-Birds“ rašo apie keliaujantį airį ir apie jį sako, kad jis gali „jump“. Sunku yra šį žodį išversti lietuviškai. Jo negalima versti žodžiu šokti, nes šokti greičiau sako šokti valsą ar kurį kitą žaidimą. „Jump-ing“ greičiau galima būtų verstti žodžiu šuolis. Pasak šio autoriaus, sugebėjimas šuoliuoti „yra vienintelis dalykas, už kurį airių tauta yra gerbiama. Nepaisant to, kur airis nueina ir kur jį sutinki, randi ir šuoliavimą“ (119 psl.).

Tuo autorius nori pasakyti, kad airiui yra būdinga daryti savo paties iniciatyva drąsius paėjimus. Tai yra keltiškos rasės žmogaus bruožas. Jį yra pastebėjęs jau Aristotelis. Tai jis yra pažymėjęs savo Nichomachinėje etikoje, kalbėdamas apie tvirtybės dorybę. Jis ten rašo, kad keltas yra besaikiškai drąsus tiek jūroje, tiek sausumoje. „Niekas, nei žemės drebėjimas, nei jūros bangos šio pamišėlio nesulaiko“ (III knyga, 7 skyrius, 21 posmas).

Taigi šiame airių-anglų konflikte turime reikalo su visiškai savita žmogaus elgesio samprata, kuri yra svetima mūsų galvosena. Mes esame nuobodžiai ramūs, palyginus su tokiu žmogumi, kurį galima pavadinti šuolininku. Jis į kovą žiūri kaip į savarankišką vyro užsiėmimą. Šitokio žmogaus pėdsakų sutinkame tautosakoje. Jo pavyzdžių galima rasti pasakos „Dvylikos brolių, juodvarnių lakstančių“ variantuose. Ten pasakojama, kaip sesuo randa brolius, kurie, tam

tikram dienos laikui atėjus, pradeda tarp savęs kautis. Šita kovos ritmiką užmena ir minėtas O'Brien savo sakiniu: „Kova turi liautis su saulėleidžiu, ir niekas neturi būti užmuštas, ligi kova vėl nebus leista“ (91 psl.).

Šios kovos sampratos ryškiai liekana ligi mūsų laikų yra bokso rungtynės. Mums, vidurio Europos žmonėms, bokso rungtynės atrodo nenatūrali svetimybė, kai tuo tarpu angliškos kultūros žmogui tai yra natūralus reiškinys. Bokso rungtynės ar imtynės anglų kaime vyrų tarpe yra natūralus žaidimas, iškilus kokiam reikalui, ar ir visai be reikalo.

Norint suprasti šiaurinės Airijos kovas, reikia pasisavinti kultūrų istorijos tiesas, kad organizuotos kariuomenės yra palyginti vėlybas reiškinys žmonijos gyvenime. Jos nėra senesnis reiškinys, negu didžiosios imperijos. Prieš tuos laikus žmogus kovojo daugiau sava iniciatyva arba laisvu susiorganizavimu, o ne valdovo įsakymu.

Laisvus ir įsakytus kovotojus atliepia ir Aristotelio svarstymai apie tvirtybės dorybę. Jis žino dvejopus karius: tuos, kurie jaučia gilią pareigą kovoti ir kurie bijo susilaukti paniekos, kad neko-vojo, ir tokius, kurie yra sutelkti kovai valdovo. Technškai šie pastarieji esą geresni už pirmuosius, tačiau tvirtybės dorybei pirmieji atstovauja geriau negu antrieji (Pal. 3 kn. 8 ir 9 persk.).

Atrodo, kad Šiaurinės Airijos kovotojų atveju mes turime liekaną tokių kovotojų, kurie kovoja sava iniciatyva. Jie taip giliai išgyvena Airijos padalinimą, kad laiko vyro garbę pažeidžiančių dalykų prieš tai nekovoti. Jie patys laikytų save nevertais vyriškos pagarbos, kad į šią kovą nesi-jungtų. Mes čia nesvarstome Šiaurinės Airijos kovos do-rininių atžvilgių ar politinių atžvilgių, bet norime tik atsek-ti šitokio pobūdžio kovotojo psichologinę kilmę. Ji yra kaž-kas labai seno ir ne visose kultūrose išlikusio. Ji yra žmo-

Lietuvių tremtinių grupė Invalidų namuose, Mordovijoje, 1955—1956 m. Stovinčių viduryje vysk. Teofilus Matulionis.

gaus asmeninio apsispremdimo ir įsipareigojimo apraiška. Turime prisipažinti, kad daugeliui iš mūsų šitokia žmogaus tvirtybės samprata yra psichologiškai visiškai nepasavinamas dalykas.

Tas pat O'Brien, iš kurio knygos paėmėme aptartą airio, kaip šuoliuojančio žmogaus, turi ir modernaus žmogaus abuojuose sampratą, išreikštą trumpu sakiniu: tai yra žmogus, „kuris yra suėstas abiejų savo paties tapatybė“ (57 psl.). Žmogus, kuris neturi tvirtos savęs sąmonės, negali jausti ir tokios atsakomybės, kuri jį taip giliai įpareigotų.

Dar kartą reikia paminėti, kad šiuo svarstymu neskatiname nei panašiu pavyzdžiu sekti, nei norime teisti vieną ar kitą čia kovojančių pusį. Šio pasvarstymo uždavinys yra tik, pasinaudojant sunkiai suprantama kovos forma Šiaurės Airijoje, pasvarstyti, ką ši apraiška atidengia žmogaus savęs sampratos reikalui. Ji liudija, kad žmogus gali kartais save suvokti kaip labai giliai įsipareigojusį. Atrodo, kad anglai ir airiai, eidami sena savo tradicija, šį kovos metodą supranta geriau, negu mes pralailačiai.

V. Bgd.

Premijuotoji Jurgio Jankaus knyga „Paparčio žiedas“

Vytautas A. Jonynas

Jurgis Jankus, PAPARČIO ŽIEDAS. Pasakojimai. Šios knygos rankraštis yra laimėjęs Lietuvių Bendruomenės 1981 metų Literatūros premiją. Knygą išleido Lietuviškos knygos klubas 1982 m. Chicagoje. Viršelis dail. G. Čepaitės. Spaudė „Draugo“ spaustuvė. Leidinys 394 psl., kaina — 10 dol., su persiuntimu — 10 dol. 95 centai, Ilinojaus gyventojai dar pridėda 70 centų valstijos mokesčių.

Kazin ar verta užsigaisti, supažindinant „Draugo“ skaitytojus su Jurgiu Janku. Jo pavardė reguliariai sumirga laikraščio skiltyse po reportažais (kartais ilgokais) iš Rochesterio, rašytai laišku „Mielam Kaziui“ forma. Tai nuolatinis mūsų kultūrinio gyvenimo komentatorius. Nemažiau pažįstama literatūros mėgėjui ir jo kūryba. Kas metai ar dveji jis dovanoja skaitytojui, jei ne romaną, tai bent novelę, apsakymų knygą. Visados gero lygio, lengvai skaitoma, sumaniai suregztą, artimą savo išeišvikią pasaulėjautą. Šiais metais jo pasakojimų rinkinys „Paparčio žiedas“ nusipelnė JAV LB Kultūros tarybos 1981 metų premijos. Kaip minima jūry komisijos akte, tuo pačiu norėta pažymėti ir visą J. Jankaus literatūrinę veiklą. To išskyrimo jis tikrai nusipelnė.

Leidinyje yra septyni neviešo ilgio apsakymėliai, kuriuos autorius pavadino „pasakojimais“. Regimai vengdamas priekaištų, kad tie dalykėliai ne visiškai atitinka klasikinės novelės reikalavimus. Iš viso atrodytų, kad laisvo, nevaržomo kokių staigios atomazgos reikalavimų pasakojimo forma kur kas artimesnė rašytojo prigimčiai. Tiesa, tada gresia būti apkalbinamas, kad esama „dieducio šnekučio“, „senelio pasakojimų“. Sakytumėm, kad Jankus šį iššūkį priima samoningai. Jis nesibijo, nesigėdina liaudies pasakotojo vaidmens. To pasakotojo, kuris, kaip išsireiškė Jean Giono, apsuptas klausytojų, pasideda rato vidury skrybėlė ir iš imetamų variukų kambesio sprendžia, seka, kiek jo pasakojimas pagausna klausytojus. Jankus aiškiai mėgavosi laikyti skaitytoją įtampoje ir kartais, atrodytų, tyčia jį paklaidina, pavadžioja sunkeliukais. Užtat jam nesvetima pasinaudoti kriminalinio romano suktymais, sakysim, įterpiant kokį nelauktą įvykį — vagystę, pavyzdžiui, — idant užuominom verstų skaitytoją atspėti, kuris iš vaizduojamųjų asmenų būtų galėjęs tai padaryti. Ar tos digresijos visados būtinos, ar jos padeda pilniau suprasti aprašomųjų personažų psichologiją, kartais noriai suabejoti, bet viena aišku — dėka to intrigos vinklumo, sugebėjimo naudotis įvairiomis literatūrinėmis konvencijomis autorius skaitytojui nenusibosta. Tai reta dovana.

Nenuostabu jei savo sąrangą Jankaus pasakojimai primena įmantrų baldą (komodą), pilną stalčių bei durelių, kurių kai kurie neatsidaro, netikri, padaryti vien dėl simetrijos, pramanyti, kad paklaidintų neprašytą įsibrovėlį. Dažnai tik vėliau skaitytojas susivokia, kiek perskaitytam dalykėly būta palaidų siūlų ar paprasčiausio melodramatinio elemento. Taip, sakysim, aiškia scenine konvencija pa-

dvelkia situacija, kada Jankaus pasakotojas pasislėpęs girdi ką šneka Dievuliui teta Domincė per maldas. Bet, kartojam, Jankaus rašytojišku privalumu yra tai, kad tie sąlygiškumai nesimeta skaitytojui į akis. Nors, palyginus „Paparčio žiedą“ su ankstyvesnėmis Jankaus novelėmis, jų galbūt šiuo atveju esama daugiau.

Taip, sakysim, žvelgiant iš struktūrinio taško, galima pastebėti, kad visur dominuoja autoriaus pastanga pirma pasitaikiusia proga perkelti veiksmą į tolimus Nepriklausomybės laikus ir į vaikystės dienas. Tuos „flashbacks“ gali išsukti nelauktai pakliuvęs į rankas senas leidinys („Knyga“, netikėta kaktomūša su buvusiu darbo kolega ir jo keistame užsakymas („Lapausis“) ar atklydęs laiškas (maratoninio ilgio) iš amžiais nematyto vaikystės draugo („Po tuo pačiu stogu“). Ypačiai parankia priemonė pasimato Jankui laiško forma, kuria jis pasinaudoja net dviem atvejais, atskleidamas skaitytojui tą „Vorgeschichte“. Apsakyme „Teta Domincė“ autorius net atvirai įspėja skaitytoją, kad tas šuo- lis jį tolimą praeitį jam neišvengiamas. Savaime suprantama, kad šios naratyvinės technikos panaudojimas suteikia autoriui galimybę prabilt pirmuoju asmeniu ir tuo pačiu suteikti pasakojimui intymumo, autentiškumo gaidą. Visuose Jankaus „pasakojimai“ yra „išsipasakojimai“, Antra vertus, grįždamas į praeitį, Jankus piešia jam puikiai pažįstamą pasaulį, kaimo buitį. O kadangi išsipasakojama vaikystė, rinkinys sutviska giedrumu, lyriniais atšvaitais. Tuo pačiu daros skaitytojui (nebūtinai augusiam kaime) itin artimu ir patraukliu.

Džiugia staigmena yra tai, kad priešingai daugeliui knygų, sukurtų autobiografiniais ataudais, „Paparčio žiedas“ visuose per daug neprasikalsta beatodairiniu vaikystės idealizavimu, idiliniu. Iš tiesų kaip dažnai būna, kad toji prarastoj vaikystės rojus vizija su- kamba knygose kažkuo panašiu į Muzak („musique en conserves“), į lengvos muzikėlės pyne, kai girdis vien upelių čiurlenimas, drugelių pleveni-

mas ir orios giminėlės — viso- kių dėdžių, tetų, ar beraščių, bet užtat genialių filosofų, senelių tauri šneka, jausmingi treliai. Nepasakytumėm, kad Jankus visad išsiverčia be tų stereotipinių charakterių. Toli gražu ne. Ypač tų klasių apstu „Tetoj Domincėj“, kur palei- džiami į sceną lipėnūs klebonai, michelangeliško nagin- gumo dievdiebiai ir kitokia įprastinė ruralistams fauna. Bet bent viename apsakyme — „Knyga“ — Jankaus vaiku- kas šmėkšteli kaip gyvas sutvėrimas, nebe cherubinas su garbanom, nebe nekaltybės įsikūnijimas. Čia Jankui pa- vyksta užgriebti kur kas įtai- giau vaiko psichologiją, jo ego- centrizmą, savanaudiškumą, nenulėpiant, kad jo poelgiuos esama galybės savigailos ir net atviro žiaurumo. Tai ydos, atsirandančios iš to, kad vai- ko liekama vaiku, pamažėli įsi- jungiančiu į suaugusių pasau- lį, ir dalinai todėl, kad jis veikiamas aplinkos tamsuoliš- kumo, auklėjimo, tuolaikinių prietarų. Užtat tikroviškai skamba tos vietos, kur „Kny- gos“ vaikutis visa širdim trokšta jį lepinusios ir globoju- sios dedienės mirties vien to- dėl, kad jam netektų aiškintis dėl paskolintos knygos — „Žy- vatų šventųjų“ — sumaitojimo. Panašaus įžvalgumo į vai- ko pasaulį aptinkame ir „Lapausyje“, tik šiuo kartu au- torius mėgina įtaigoti, kad jo personaž (Turskio) asmeny- bės formavimėsi vienas ko- miškas vaikystės įvykis turė- jęs kuone lemiamos reikšmės. Kaip bebūtų, jei stambiai dalį „Paparčio žiedė“ užimanti kai- mo buitis neišsukia skaityto- juje kataklizminio žiovalio, galinčio išnartint žiotus, tai didžia dalim todėl, kad jina- atskleidžiama iš vaiko stebėjimo taško. Taip sakant, naivaus, nevisai susigaudančio tame mikrokosme, nesuvokiančio gyvenimo uždarmo stebėtojo akimis. Užtat tie nostalgijos šviesa nuplieksti puslapiai su- teikia skaitytojui estetinį pasi- gerėjimą. Juo labiau, kad idi- lišką — bukolishką nuotaiką padidina ir tai, kad juose ap- rašomos nekalto mažųjų pra- mogos — pliuskenimasis kūd- roj, dūkavimai su šuneliu, naktinės karinės ekspedicijos į kaimyno sodą, pirmieji skai- tomo džiaugsmas, Pietario „Algimanto“ poveikis ir ro-

mantiški užsisvajojimai.

Itin sumaniai ir išradin- gai Jankus operuoja tolimos vai- kystės prisiminimais tituli- niam pasakojime „Paparčio žiedas“. Žodžio sodrumu, tur- tingumu, drąsiu tarmybių panaudojimu, vaizdų skam- bumu (epizodas su gyvate ant kelio) šis kūrinys išsiskiria iš kitų rinkinyje talpinamų apsakymų. Jis pasižymi pui- kia orkestracija ir saikingu maišymu realistinio ir liau- dies fantastikos elementų. Vaizduodamas nepaprastus kerdžiaus nuotykius, Jankus, tiesa, lyg ir leidžia skaitytojui atspėti, kad jo veikėjas yra transo būklėje, veikiamas miš- ko kvapų ar nuodingų žole- lių. Bet yra kažkas gogoliško Jankaus pastangoj perteikti tais pasakotojo haliucinacijų vingiais kaimo žmonių slap- tas svajones iškopti iš vargo, stai- giai praturtėti. Ne be to, kad kerdžiaus žmonos tipas aiš- kiai stereotipinis, atitinkas vi- siem žinomą „aukso žuvelės“ žmonos piešinį. Bet kaip tik to- dėl, kad savo sąranga „Papar- čio žiedas“ taip giminingas liaudies pasakai, jis yra lakus, spalvingas ir originalus.

Ne visai drąsu būtų teigti, kad Jankaus pasakojimuose nėra polinkio prakalti skaity- tojam pakauši kokia doro- vinančia ar taurinančia žmo- gų idėja. Viena aišku, jina- nėra brukama varu. Apsakai- tė „Knyga“, sakysim, regimai kupina pagarbos mūsų kul- tūriniam kraičiui — lietuviš- kai knygai. Konkrečiau kal- bant — Valančiaus raštams. Bet toji mintis nėra pateikia- ma nuogai. Apsakaitė įdo- miai sukomponuota, jaudi- nanti, ir jei nebūtų epiloginės dalelės, kuri, būkim atviri, skaitytojo neįtikina, saky- tumėm, kad autoriaus didak- tinė tendencija liktų nepaste- bėta.

Kur kas daugiau publicis- tinio elemento aptinkam apy- sakoj „Teta Domincė“, kurios pirmoji dalis pasižymi ištėstu- mu, neįtikinamom situacijom, stereotipiniais personažais ir praskalsta ilgoms digre- sijomis apie liaudies kultę vy- raujančias šventųjų figūras — Dzidorių, Agotą, Veroniką, Šv. Jurgį. (Keista, ne Simonas, ku- ris vis dėlto padėjo Kristui ne-šti kryžių). Savo sąranga toji apysaka kažkaip primena at-

O gal čia pražydęs papartis?..

Nuotr. V. Maželio

letu šokimą į aukštį su kartim. Jam reikia gerai įsibėgėti prieš tą didįjį pliumpą, kurį, šiuo at- veju, sudaro apysakos antroji dalis — laiškas iš Lietuvos.

Tenka pripažinti Jankui nuo- pelną, kad, kurdamas Tetos Domincės kaip tautoj įsiakni- jusio religingumo („religiositė populaire“) reiškes portretą, jis sugebėjo išvengti persal- dinimo ir šaržo — dviejų aš- rių varų, kurios paprastai panaudojamos, piešiant davat- kelės — senmergėlės atvaiz- dus. Kaip personažas Domincė pasimato skaitytojui tikroviška ir įtikinama. Kas neįtikima, tai jos poveikis iš anapus į gyvuosius, kurį at- skleidžia Kestučio laiškas. Jojo mintys gerokai kontrover- sinės. Jau vien dėlto, kad įtai- gojama, jog Sovietijoje esama kažkokio ekumeninio pagrind- džio, išsivysčiusio iki penk- tosios kolonos veiklos. Norė- tųsi tikėti, kad Jankaus mintis buvo išsakyti savo pasididžia- vimą Lietuvos Katalikų Bažny- čios Kronikos ryžtingumu, bet

kažkodėl visa tai skamba nau- jų mitų skleidimu, ar bent vie- našališku, netgi siaurai par- tinu, krašto rezistencijos nušvietimu. Paskutiniai apy- sakos sakiniai — epiloginė da- lis — dar labiau pabrėžia „Tetos Domincės“ publicistinį pobūdį, pavojingai priartinda- ma šį beletristinį kūrinį prie „laiškų iš Rochesterio“ for- mato.

Ankstyvesniuose savo pro- zos kūriniuose („Užkandyje“) J. Jankus yra bandęs ne kartą vaizduoti Amerikoj išeiivijos buitį — tiek pirmosios emi- grantų kartos, tiek dypukų gyvenimo slogučius. Rašan- čiam yra pasimata, kad tie Jankaus bandymai nebuvo sėkmingi; nepagaunantys amerikietiško — amerikoniško mentaliteto. „Paparčio žiedė“ du apsakymai vaizduoja išei- vių gyvenimo problemas. Abiem atvejais — daugiau ma- žiau — šeimos trikampio situ- acijos. Tai „Lapausis“ ir „Po- tuo pačiu stogu“. Mūsų nuo- mone, šių apsakymų gyvenimo pa- ga-va kur kas tikroviškesnė. Gal todėl, kad Jankaus personažai nebėra grinoriai. Tai jau pra- sisekė, prasimušę į reiatyvu gėrbūvį žmonės, nukopotais kampais, prisiėmę ameri- konišką gyvenimo stilių, bent jo išvirsines formas. Dvasinė jų raida, tačiau, nėra tokia pažangi. Kadangi abiem atve- jais parodomos šeimos pa- matų byrėjimo problemos, iš šių pasakojimų akivaizdu, kad moterų emancipacija kur kas spartesnė. Jos kur kas guviau atsipeikėjusios gyvenimo džiaugsmams, tam „good time“ negu vyrai, kurie visu- moje (netgi ir „suvedžiotų“ ro- lėse) gerokai kaimiški, ūmūs, užsikirtę savo neklaidingume, užėsti menkavertystės kom- plexų ir tuo pačiu brutalūs, lin- kę bematant paprter raudoną gaidį konkurentui.

Nesinorėtų, gink Die, užgin- čyti, kad Jankaus piešiamas vyrų profilis būtų neteisin- gas. Anaipol, jo diagnozė gal net per švelni. Nelaimė toji, kad autorius pasirenka vaiz- duoti šeimynines nesantares, ištinkančias poras „astrų žy- dėjimo laikotarpyje“, atseit įžengus į penktą, šeštą dešimtmetį, kada, mandagiai tariant, jau esama viena koja

grave. Šeimų byrėjimo į šipu- lius tragedija nenoromis pra- randa visą patetiskumą, iš- virsdama veikiau groteska. Antra vertus, Jankaus mote- rys įsivelia į meilės avantiūras (kažkodėl jo vyrai be nuodė- mių; žmonos netgi priverstos išprovokuoti neištikimybę, deleguodamos į viešbučius da- meles, kurių viena prisistato net su tortu) ne su kitatau- čiais, kitos rasės ar religijos žmonėmis, bet su tėvynainiais „nouveaux riches“. Netirčiane- išsiplėsiama iš ghetinio rezerva- to. Vėl esam akivaizdų kaž- kokio „valso savų su savom“. Ir tai dvelkia skausminga tra- gikomedijs. Juo labiau, kad Jankui visai nerūpi pasiklaus- ti, kokia apatija, tuštuma, ko- kios psichologinės problemos ištinka jo kūmutes, kai vaikai apleidžia šeimos židinį, kai ru- tinos slėgis darosi nebe- pakeliamu, kai geltonos senat- vės veidas vis įkyriau šmėžoja prieš akis, atlikus dvidešim- ties su viršum metų sunkių darbų bausmę prie puodų, vys- tyklų, skalbinių.

Kaip ir kituose apsakymuo- se J. Jankus naudojasi čia monologine, „nuskriaustoj“ išsipasakojimo forma. Apsaky- me „Po tuo pačiu stogu“ tu- rime neregėto, negirdėto ilgio laišką. Jį suskaldžius sceno- mis būtų pakankamai medžia- gos ištisam romanui. Kiekvie- nu atveju skaitytojas girdi „nuskriaustoj“, arba pa- smerkto būti ištrenktam iš na- mų su čemodanais vyruko ver- sija, ir skaitytojo simpatijos lenkiamos jo pusėn. Bet tuo pa- čiu autorius atsižada bet kokių galimybių panaudoti humoro dažą. Žodžiu, neišvengiamai pasigirsta vyriški dūsavimai ir kartojimai nuvalkiotų stereo- tipų, kad moterys esančios nepatikimos, nepastovaus bū- do, lengvai suviliojamos šam- pano bonkų, saldinių dėžu- čių, bukių ir iškylių ir prašmatnūs restoranų pa- galba. Kartais koncentruo- damas visą dėmesį į centrinio personažo piešinį, Jankus su- kuria visai įdomų charakterį (Turskis „Lapausyje“) bet už- tat nepakankamai išryškina šalutinius veikėjus. Iš kitos pu- sės, pasiduodamas pagundai žūt būt palaikyti dramatinę įtampą, Jankus kartais pa- maišo dramatinį komplikaci- jų, kurios iš esmės pasakoji- mui nebūtinios. Taip, sakysim, apysakoj „Po tuo pačiu stogu“ visiškai be reikalo įpinamas Aleksandro sužinojimas, jog jo duklė iš tikrųjų ne jo vaikas, bet architektas Algio, šeimos draugo. Kodėl jo žmonai Biru- tei prireikė šešiolikos su vir- šum metų, kad ryžtųsi trenkt laukan Aleksandrą, skaity- tojui neaišku. Lygiai neaišku, kodėl Živilė staiga panori šok- ti „polką su ragučiais“.

Bet, kaip sakėm, Jankus tu- ri retą dovana taip pinti intri- gą, kad visi tie dirbtinai skaitytojo nepastebimi. Įtai- gus, gyvas pasakojimo stilius, lyrinė vaikystės gyvenimo pa- gava (tie puslapiai sudaro ge- rą trečdalį knygos), staigūs persokimai iš vieno scenovaiz- džio į kitą („Po tuo pačiu sto- gu“) ir iš viso siužetų įvairu- mas suteikia „Paparčio žiedui“ smagios ir brandžios knygos pobūdį.

Patikslinimas

„Draugo“ kultūrinio priedo rug- sėjo mėn. 4 d. laidoje Petronėlės Orintaitės straipsnyje „Puikybė ir magikos mitai“ pataisyti šios įsibrovusios spaudos klaidos: 1 skilty 30 eil. iš apačios — trumpos, reikia kumpas; 2 skilty 40 eil. iš apačios — spakt apakt, reikia spakt spakt; 3 skilty 7 eil. iš apačios — anarchizmu, reikia — ana- chronizmu; 5 skilty 4 eil. iš vir- šaus — aukštybės, reikia aukštaitybės; 6 skilty 4 eil. iš apačios — alegoriškas, reikia — algeriškas.

Rudenio saulėje..

Nuotr. V. Maželio

Apie svetimųjų tikrinių vardų rašymo norminimą

P. Jonikas

Tvarkant lietuvių kalbos rašybą, ją norminant, svetimųjų tikrinių vardų rašymo vienodinimui tik vėliau, pastaraisiais keliais dešimtmečiais tesiimta rimčiau rūpintis. Todėl ir dabar dar nemaža kas tebėra čia griežčiau nesutvarkyta. Bet jau Vilniuje pasirodžiusioje (1976) „Lietuvių kalbos rašyboje ir skyryboje“ (toliau: Lkrs.) stengiamasi svetimųjų tikrinių vardų rašymą detalesniais dėsniais nustatyti. O JAV LB Kultūros tarybos 1982 m. išleistoje „Dabartinės lietuvių kalbos rašybos“ knygelėje teduodamos kelios, norminamųjų požiūriu dažnai tiksliau nenusakytos svetimųjų tikrinių vardų rašymo pastabos; knygelės (toliau: Dlkr.) autoriai sakosi norėję „supažindinti mūsų visuomenę su kai kuriomis rašybos ar skyrybos reformomis, jau prieš kurį laiką įvestomis Lietuvoje“. Šioje knygelėje nurodyta, kad jai medžiagą paruošė dr. A. Klimas (apie svetimųjų tikrinių vardų rašymą) ir kun. J. Vaišnys (apie rašybą ir skyrybą); pastarasis ir pačią knygelę redagavo.

Šia proga gal bus pravartu kiek aiškiau išskirti bent svarbesnius, aktualesnius tų vardų rašymo atvejus, kurie dabar yra nustatyti (sunorminti) ar kartais tik mėginama nustatyti. Žinia, rašybos norminime, ypač jo praktikoje, visiškai vienodumo ir neįmanoma pasiekti. Reliatyviai pilnas norminis svetimųjų tikrinių vardų rašymas teįmanomas specialiaje jų rašybos žodyne.

Tą svetimųjų tikrinių vardų rašymą, kaip ir apskritai mūsų rašybos norminimą, tenka remti mūsų kalbos sandaro (struktūros) dėsniais, o taip pat iš akių neišleisti, be kitko, ir pačios mūsų rašybos tradicijos. Kai kuriais atvejais perėinamuoju laikotarpiu neįvengtina ir dvejojo kurio vardo rašymo (vienas gali būti siūlomą norma, o antras prireikus tik toleruojamas); tai paremia ir kalbos istorija.

Svarbiausi norminamieji svetimųjų tikrinių vardų rašybos dalykai bei klausimai dabar mums yra šie (I–VI):

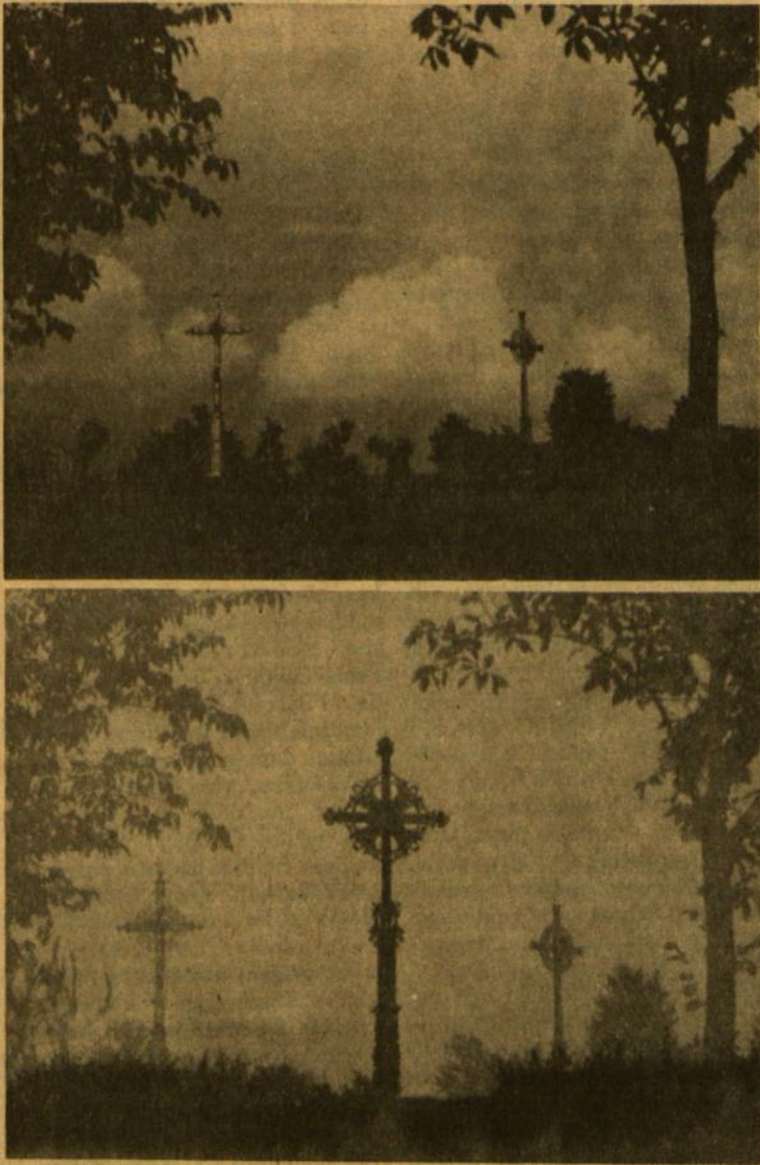
I. Rašymas originalo rašyba

Tuo pagrindu ir nepriklausomojoje Lietuvoje apskritai buvo rašomi (kai tas originalas remiasi lotyniškoju raidynu) svetimieji tikriniai vardai pirmiausia mokslinėje literatūroje. Toks rašymas teikiamas ir Lkrs. „mokslo veikaluose, informacinėje literatūroje, skelbimuose“. Tačiau, žinoma, tas principas neapima kai kurių visuotinai lietuvių kalboje prigijusių ir savo tartimi nuo originalo kalbos nutolusių vardų, kaip *Paryžius* (plg. prc. Paris), *Krokuva* (lnc. Kraków).

II. Rašymas iš tarties

Taip paprastai rašoma platesniajai visuomenei skiriamuose raštuose. Šis rašymas tik iš dalies tegali būti vadinamas „pagal originalo kalbos tarimą“, nes nevienu čia nuo originalo kalbos tarimo mūsų nutolstama dėl įvairių priežasčių: pritaikymo prie lietuvių kalbos sandaro, trečiosios kalbos tarpininkavimo, iš dalies ir pasirėmimo kurio tikrinio vardo rašybinio vaizdu ir kt. Pvz. *Oslas* (norv. Oslo, tarima Uslö; plg. rus. Oslo, lenk. Oslo...).

Rašant „pagal originalo kal-

Lietuviški kryžiai Dainavos stovyklavietėje Nuotr. Stasio Žilevičiaus

bos tarimą“, iškyla nemaža keblumų, nes nekartą rašančiajam nėra žinoma, kaip — ypač kurie siauriau tepažįstami — tikriniai vardai yra pačioje jų tautos kalboje tariaimi.

Lkrs. kartais originalo tarimą sudarko, kartu nepaisydama ir lietuvių kalbos sandaro dėsnių, kai kuriuos svetimuosius tikrinius vardus persirašydama iš rusų kalbos, kur, sakysime, ilgųjų balsių neskiriama nuo trumpųjų, pvz. *Volstritas* (:Wall Street); originalo kalboje čia po r tariamas ilgas y. Plg. ir Dlkr. persirašytuosius *Klivlendą* (:Cleveland), kur originale ilgai tariamas balsis y po pirmojo l; *Kvinslendą* (:Queensland). Nevykusi perėmimo ir *Tenesis* (Tennessee, tar. su ilgu galūniniu y). Kad iš seniau taip mūsų išgalėjo pvz. *mitingas* (ag. meeting) su trumpu i po m, persirašant iš rusų (miting) ar lenkų (miting) kalbos (arba ir seniau kartais mūsų rašyboje neskiriant ilgojo ir trumpojo i), dar nedera dabar laikyti to lietuvių kalbai pritaikytą taisyklę. Vėl neseniai ir kai kurių dabartinių kalbininkų raštuose buvo parašoma *Nidermanas* (šveicarų kalbininkas M. Niedermann), bet vėliau pasitaikant jų pereita prie *Nydermano*. Tačiau dar ir po Lkrs. išleidimo randame Lietuvoje knygoje parašant pvz. *Niderlandai* (= Nyderlandai).

Ne visai aišku, ar Dlkr. knygelėje tesiūloma visur svetimuosius tikrinius vardus rašyti lietuviškuose raštuose iš tarties. Jei ne visur, tai skaitytas meilytų turėti aiškiau nusakytus atvejus, kur ir kiek vienoks ar kitoks jų rašymas siūlomas. Bet jau užsienyje, už Lietuvos ribų gyvenantiems lietuviams toks visuotinis svetimųjų tikrinių vardų rašymas pagal tarimą, kad ir populiariuose raštuose, vargu ar bus praktiškai įmanomas.

III. Lietuviškų galūnių pridėjimas

Lietuvių kalba yra linksnuojamoji, todėl ir mūsų skoliniai iš svetimų kalbų — ne tik šiaip žodžiams, bet ir svetimiesiems tikriniais vardams — paprastai pridodamos lietuviškos galūnės, kur tik mūsų kalbos sandaro dėsniais tai

įmanoma. Juo kuris svetimasis vardas seniau mūsų pažįstamas ir plačiau lietuvių tarpe paplitęs, tuo lengviau jis imamas vartoti su lietuviška galūne. Ir taip jau seniau Lietuvoje kalbininkų buvo daroma, nepaisant to, kaip svetimieji vardai buvo rašomi — pagal tarimą ar pagal originalo rašybą. Matyt, iš nesusipratimo Dlkr. teigiama, kad, rašant originalo rašybą, nereikia svetimiesiems tikriniais vardams bedėti lietuviškų galūnių. Juk pagal tai išeitų, kad būtų pvz. rašytina ne *jis gyvena Čikagoje*, bet tik: *jis gyvena Chicago* (o gal tik žodžių samplaika: *Chicago mieste*).

1. Lietuviškos galūnės pridamos po tariamo priebalsio (a–b):

a. Po kietojo priebalsio pridama galūnė -as: *Berlynas* (vok. Berlin), *Liublinas* (lenk. Lublin), *Čemberlenas* (ag. Chamberlain). Žinoma, rašoma ne tik *Čemberlenas*, bet ir *Chamberlainas* (taip pat ir kiti svetimieji vardai) pagal aukščiau minėtą dvejoją svetimųjų vardų rašymo pagrindą.

Bet svetimiesiems tikriniais vardams, besibaigiantiems -er, paprastai pridama galūnė -is: *Hanoveris* (vok. Hannover), *Oderis*, *Hitleris* (žmonių buvo tariama ir: *Kitleris*, *Ileris*). -č besibaigiantiuose (taip šį priebalsį tariamuose, kad ir kitaip rašomuose) slavų varduose su priesaga -avič, -ovič, -ovič pridama lietuviška galūnė -ius, pvz. *Senkevičius* (lenk. Sienkiewicz), tuo būdu prisiderinant prie pačių lietuvių pavardžių su šia slaviška priesaga, kaip *Stanevičius* (žem. Stanevyčia...). Taip pat ir kiti šios galūnės slavų vardai paprastai gauna -ius galūnę, pvz. *Babičius*, *Buličius*, *Doričius*. Bet ypač kitų tautų -č besibaigiantieji vardai dažnai mūsų vartojami su -as galūne: *Brauchičas* (vok. Brauchitsch), *Ničas* (Nitsch)...

b. Po minkštųjų priebalsių daugiausia pridama galūnė -is, -ė: *Sevastopolis* (rus. Sevastopol', plg. ir lenk. Sewastopol), *Lelevelis* (Lelewel), *Poznanė* (Poznań), *Kazanė* (rus. Kazan') (dar neseniai dažnai buvo rašoma *Poznanius*, *Kazanius*...), *Tverė* (rus. Tver', dabar Kalinin), *Lodžė* (rus.

Lodz', bet lenk. Łódź), *Grenoblis* prc. Grenoble, plg. ir rus. Grenobl'). Po i, j su prieš einančiu balsiu pridama -us: *Altajus* (rus. Altaj, lenk. Altaj), *Ilinojus* (Illinois), *Hanojus* (Hanoi).

2. Tam tikrais atvejais pasinaudojama liet. galūne, jei svetimasis tikrinis vardas baigiasi tariama balse.

a. Jei baigiasi -a, šis balsis laikomas (perprasminamas) ir lietuviška galūne: *Roma* (it. Roma), *Bavarija* (plg. ir rus. Bavarija, lenk. Bawaria), *Kanada* (ag. Canada, lenk., rus. ir vok. Kanada).

b. Nekirčiuota -e (taip rašoma ar tik panašiai tariama, nors ir kitaip rašoma) pakeičiama -ė: *Blesė* (lat. Blesse), *Getė* (vok. Goethe), *Halė* (vok. Halle), *Alikantė* (isp. Alicante). Šios galūnės vardai ir mūsiškai linksniuojami. Bet svetimieji tikriniai vardai su kirčiuota -e galūne (taip rašoma ar ir panašiai tariama, nors rašoma ir kitaip), kad ir keičiami liet. -ė galūne, bet palieka nelinksniuojami, pvz. *Mejė*, *Dodė*, *Bovė* (Meillet, Daudet, Beauvais), nors kartais ir jaučiama palinkimo ir kurį kitą linksnį (šalia vardininko) vartoti (Mejės...).

c. Nekirčiuotagalūnė -i (taip tariama, kad ir kitaip parašoma) pakeičiama liet. galūne -is ar -ė: *Rozvadovskis* (Rozwadowski), *Musolinis* (Mussolini), *Tbilisis* (plg. rus., lenk. Tbilisi; gruziniškai Tbilisi ar Tbilisi), *Misisipė*, *Misisipis* (Vireliūnas savo 1922 m. „Geografijoje“ rašė Mississippi).

d. Svetimoji galūnė -o (taip rašoma ar tik panašiai tariama, nors rašoma ir kitaip) įvairiai pakeičiama. Slavų vardų galūnė keičiama į -a: *Moniuška* (lenk. Moniuszko), *Glivenka* (rus. Glivenko). Tačiau -o paliekama nekeičiama, kai svetimajame varde prieš ją eina balsis (išskyrus i): *Romeo*, *Bilbao*, bet *Tokijas* (Tokio, Tokyo). Kitais atvejais ši galūnė (ypač miestų vardų) keičiama į -as: *Gnieznas*, Lkrs. *Gneznas* (lenk. Gniezno), *Sorentas* (it. Sorento), *Torontas* (ag. Toronto). Tačiau jau iš seniau plačiau lietuvių tarpe pasklidęs miesto vardas *Čikaga*, JAV lietuvių spaudoje, dažnai rašomas ir *Chicago* (ag. Chicago), turti vardininko galūnė -a, matyt, atstatytą iš kitų linksnų (plg. ag. kilmininką *Chicago's*). Pagal Čikagą ir jos kaimynystėje (taigi iš analogijos) žymiai mažesnis miestas ag. Cicero JAV lietuvių spaudoje kartais rašomas bent vietininke *Ciceroje*. „Draugo“ sąskaitos lapeliuose teko matyti laikraščio kainos nurodymą rašant: *Chicagoje*, *Ciceroje*... Bet jau taip plačiai kaip Čikaga nepaplitęs lietuviuose kitas JAV miesto vardas ag. Valparaiso (Indianoje) vardininke dabar tegauja galūnę -as: *Valparaisas* (plg. kilmininko žodžių samplaiką: *Valparaiso miestas*). Dar kitoks originalo galūnės -o traktavimas teikiamas Lietuvoje, skiriant *Meksiką* (valstybę) ir *Meksiką* (jos sostinės miestą). Tam skyrimui, atrodo, praktiškai naudojama, pasiremta dvejoju to vardo rašymo skyrimu rusų kalboje (rus. Meksika — valstybė pagal anglų kalbos tarimą, Mehiko — miestas, pagal ispanų tarimą).

Tačiau kirčiuota svetimoji -o (taip tariama) galūnė paliekama nekeista, pvz. *Hugo* (prc. Hugo), *Ruso* (Rousseau), *Bordo* (Bordeaux).

e. Galūnė -u paliekama nekeista (ji ir liet. nelinksniuojama): *Tartu*, *Baku*, *Honolulu*. (Nukelta į 4 psl.)

Taip atrodo šiandien garsusis Kryžių kalnas pasikartojančių bolševikinių sunaikinimų kryžių ne Lietuvoje, prie Jurgaičių kaimo, Šiaulių aps. Po tik nemažėja, bet vis didėja.

Iš anglų religinės poezijos

Nauja vėlė

Ir jis patiesė ant žalios žolės,
ant jaunų krokusų — ten kur rasa —
lyg drabužį, savo kūną, dabar mirties paliestą;
ir jo siela, kaip kardas pakilo iš šios šaltos makšties.
Keletą žingsnių jis žengė priekin, savo Viešpaties sutikti,
ir kaip jau anksčiau minėjau,
jo siela buvo tarytum švarus kardas;
ir nuogi medžiai, jį tokį išvydę, pradėjo drebtį.
Ir visi paukščiai pragydo, nes buvo vėlyvas pavasaris.
Nužengęs žemyn, Viešpats pamatė, kad čia siela laukia Jo, siela be dėmės.
Ir jie apkabino vienas kitą šventoriuje,
ten kur paukščiai, vardu liepsnelės, žaidžia.
Kur geltonieji narcizai dega, palenktom galvom.
Viešpats laikė stipriai apkabinęs jo galvą;
ir Jis bučiavo šią vėlę, dabar jau visai išsilaisvinusią
kaip kad karšta saulė kovo mėnesio dieną bučiuoja šaltą žemę;
ir vėlė atliepė Jam, radusi didelę ramybę.
Virpėdama ji sukluso, Viešpačiui į ją prabilus;
lyg mažas paukštis, šoktelėjęs laukinė, vėjuotoj balandžio mėnesio dienoj.
Pasistieps, jis pabučiavo Viešpaties veidą,
ir jų begalinė meilė vienas kitam, neleido nė žodžio jiems ištarti.
Bet Viešpats vedė jį, rodė jam kelią;
pro jaunus krokusus jieėjo, toli, toli, pro žalią veją.
Ir vėlė sekė, tarytum nuogas debesys, besilaikydamos saulės rankos.

FREDEGOND SHOVE

Dykumoj

Kristus,
dideliam švelnume,
ištroškęs ir alkanas,
per dykumą keliavo;
dykumos gyventojus Jis
maloningai prakalbino.
Stebėdamiesi jie klausėsi Jo.
Garnius išgirdęs kalenant
iš už rūmų griuvėsių —
jiems broliška atsiliepė;
ir su vienišais, pamaldžiais pelikanais draugavo.
Driežai, ir gyvatės,
— baisios, nuodingos —
rinkosi tenai Jo pamokslų pasiklausyti.
Taip pat didžiuliai šikšnosparniai su odiniais sparnais.
Ir kiti vargšai, akli sužaloti, kenčiantys gyviai.
Gi visur, visas Jo keliones palydėdamos,
tikras bičiulis, atviraširdis ožys, kartu su Juo keliavo.
Su nuplyšusiu kailiu, sulysęs,
kraujuojančiom kojom, išdžiūvusia gerkle.
Keturiasdešimt dienų ir naktų jis Jėzų sekė,
stipriai Jį saugodamas.
Verkė Jo, kaip mylintis asmuo.

ROBERT GRAVES

Antrasis nukryžiuojimas

Triukšmingoj gatvėj, žmonės garsiai pasityčiodami sako,
jog Kristus ir vėl yra nukryžiuotas.
Dukart perdurtos Jo kojos, atnešusios mums Gerąją Naujieną.
Dukart — Jo didelė širdis.
Aš šypsau si sau, tai girdėdamas,
nes Kristus kalba su manim visą laiką.
Angelo jau nebėra, kuris nuridentų akmenį
nuo Jo amžinai nesibaigiančio miego.
Ir veltui Marija viena ten budės; Marija ir kareiviai.
Ir jiems taip nusprendus, jog Viešpats miręs:
mano akys mato Jo spindinčią galvą.
Ak, Marija daugiau nebegirdės
šio nuostabiai malonaus, žemo balso, besaukiančio ją sode.
Nebėra jos Viešpaties, ir ji turi iškelti.
Nors visą laiką aš savo Viešpatį sutinku
kiekviename Londono praėjime ir gatvėje.
Vargšas Lozorius, veltui lauks Jo.
Ir aklasis nepraregės; ir kenčianti žmonija
nesiskubins paliesti gydančio Rūbo krašto.
Nors aš visą laiką matau juos: vargšus ir benamius, ramiai besiuilsinčius ant Jo krūtinės.
I atkaklių širdį, Jis švelniai daugiau nebesibels; nesugraudins jos.
Nes jeigu Kristus mirė dukart, Jis tikrai yra miręs,
Taip girdžiu gatvėj žmones sakant,
kai Kristus yra su manim visą dieną.

RICHARD LE GALLIENNE
(į lietuvių kalbą vertė D.S.)

Apie svetimųjų tikrinių vardų rašymo norminimą

(Atkelta iš 3 psl.)

3. a. Kai kuriems įvairių kalbų (latvių, lotynų, sanskritų...) vardams, besibaigiantiems -a, -u, -i + s, nededamos galūnės, bet jų svetimasis garsų junginys prilyginamas liet. galūnei. Pvz. *Rainis* (lat. Rainis), *Enėjas* (lot. Aenēas), *Sivas* (Turkijos miestas), *Memfis* (sen. Egipto miestas, gr. Memphis, taip pat ir JAV miestas).

b. Prie balsių besibaigiančioms moterų pavardėms nededama lietuviška galūnė, pvz. *Siler* (Schiller), *Smith*. Bet kitų tautų moterų vardams, besibaigiantiems priebalsiu, pridedamos liet. galūnės -a, -ė: *Aristida* (Aristid), *Doloresa* (Dolores), *Sibilė* (Sibyl, Sybil), *Triksė* (Trix, Trixy).

Šiėdu teiginiai, kuriuos ir skelbia Lkrs., tebtų pagrįsti tik kaip bendri teiginiai.

IV. Latvių ir klasikinį kalbų vardai

Latvių vardų galūnė: *nis* pakeičiama *-nis* (Celminis: lat. Celmiņš), o galūnė *-s* po kietojo priebalsio keičiama į *-as* (Endzelynas: lat. Endzelīns).

Klasikiniai (graikų, lotynų kalbų) vardai, pas mus paprastai atėję per mūsų kaimynų tarpininkavimą, rašomi ne pagal originalą, bet vartojamos tradicijos keliu susidariusios jų formos, pvz. *Sofoklis* (gr. Sophoklēs), *Artemidas* (gr. Artemis, kilm. Artemidos), *Ciceronas* (lot. Cicero, kilm. Cicerōnis), *Augustas* (lot. Augustus)...

V. Apostrofo vartojimas

Rašant originalo rašyba ir dedant lietuvišką galūnę, apostrofas rašomas, kai svetimasis tikrinis vardas baigiasi netariama, bet rašoma balse ar priebalse, pvz., *Shakespeare'as*, *L. George'as*, *F. de Saussure'as*, *Chateaubriand'as* (Šatobrijanas). Lkrs. teikia dėti apostrofą prieš lietuvišką galūnę ir tada, kai pats nelietuviškojo vardo kamienas skaitytojui gali būti neaiškus, pvz. *Brač'ius*, *Rudel'is*, *Kiel'is*.

VI. Naujas šaknies derinimas prie svetimųjų kalbų

Kai kurių ir tradicijos keliu lietuvių kalboje įsigalėjusių svetimųjų tikrinių vardų šaknis bei lietuvių Lietuvoje jau kuris laikas imta keisti, derinant prie rusų kalbos. Pvz. rašoma: *Dnepras*, *Dnestras*, *Gneznas* (lenk. Gniezno). Buvo mūsų įprasta rašyti *Dniepras*, *Dniestras*, *Gnieznas*...

Kaip matyti, dabar stengiamasi ir svetimųjų tautų asmenų vardų, krikštavardžių šaknis rašyti pagal tų tautų tarimą, pvz. *Janis* (plg. latvis Jānis Endzelins), *Janas* (lenkas Jan Rozwadowski), *Francas* (šveicaras Franz Brender), *Peteris* (vokietis Peter Bohlen), *Antuanas* (prancūzas Antoine Meillet). Atrodo, per daug stargiai pradėtas daugiau mechaniskas vardo formų skyrimas. Neseniai mūsų kalbininkai rašė (ir kitų grupių žmonių taip

Sermukšnių derlius

Nuotr. V. Maželio

neretai buvo parašoma), *Jonas Endzelynas*, *Pranas Bren-*

deris (jis dirbo Lietuvos universitete), *Antanas Meillet*...

Stratfordo festivaly reti svečiai: Friel, Schiller, Shaw

ALFONSAS NAKAS

Ketvirtoji šios vasaros išvyka į Stratfordą — rugpjūčio 21 ir 22. Tai pats sezono vidurys: beveik du su puse mėnesio praėjė, beveik du su puse likę. Du nauji veikalai — seniai pradėti vaidinti Avon teatre ir vienas Festivalio scenoje. Tai nereiškia, kad su kitais baigta. Anaipol! W. Shakespeare'o dramos liks iki sezono galo. Jos — ne liečiamos, jos dominuoja, nes šis Festivalis daugiausia joms skirtos ir jo visas vardas — Stratford Shakespearean Festival. Bet man Shakespeare'o šiai vasarai nebereikia, keturis iš penkių jo veikalų pamatius. Atvažiavau susipažinti su tais, kurie paskelbti šio rašinio antraštėje. Atleiskite, ta antraštė ne visai tiksliai, nes Festivalio retu svečių turėjau teisę tevadinti G.B. Shaw'ą, kadangi vienas jo veikalas čia jau buvo statytas 1975 metais. O Brian Friel ir Friedrich Schiller, jei tikrai gerai turimą informaciją ištikrinau, Festivalio repertuare pirmą kartą. Tiksliai antraštė būtų: „vienas retas svečias ir du nebuvėliai“.

Senu įpročiu, įspūdžius rašau laikydamasis veikalų matymo eilės. Džiaugiuosi, kad geriausi įspūdžiai — paskutiniai, nors taip atsitiko neplanuojant iš anksto.

Brian Friel'io „Translations“

Kai po 1831 m. sukilimo Lietuva dar stipriai paspaudė rusų letena, ne ką geriau sekėsi ir anglų terorizuojamiems airiams. Anglams norint greičiau numarinti ir iš visur išstumti galų kalbą, galiskų vietovardžius imta keisti angliškais. „Translations“ dramoje B. Friel kaip tik vaizduoja tokio begėdiško kolonizavimo iškarpa. Du anglų karininkai, naudodamiesi gabaus, oportunistinio nusiteikimo airių jaunuolio paslaugomis, ruošia Airijos topografinį žemėlapi, tuo pačiu visus airiškus vardus keisdami į angliškuosius. Veiksmas vyksta 1833 metais.

Pagrindinis scenovaizdis — vargo mokykla, airių vadinama hedge — school, varganojo daržinė, pro kurios sienų bei durų lentų plyšius lengva sėkti nepageidaujamų žmonių judėjimą. Daržinės palėpėje įtaisyta kambary gyvena ir

mokyklos vedėjas, apysenis, didžiai mokytas vyras, bet alkoholiškas Hugh ir raišas jo sūnus Manus, airių kultūros gynėjas, anglų priešas. Antrasis sūnus, Owen, kaip tik talkina okupantams, kad lengviau, sklandžiau airių vietovardžius suanglintų. Iš dešimties kalbančių aktorių dvi roles turi angli, o tarp aštuonių airių randame visokių įsitikinimų spektakr. Tik dramaturgas nė vieno charakterio nepertempia nei teigia mybėmis, nei istorinį kolonializmą ryškina. Priešingai, anglų leitenantas Yolland (jį labai gerai vaidina Jim Mezon), pagrindinis vietovardžių angliniojas, užuot žiūrovą piktišes, tapo kai kurių „airių“ ir visos publikos favoritu. Pamilo jis Airijos gamtą, žmones, Manus'o merginą Maire (tariama Moira), svajojo ją vesti ir čia likti, bet už tai visa tai užmokėjo savo gyvybę.

Režisierius Guý Sprung įdomiai išsprendė dvikalbiškumo klausimą. Angliškai neva kalba tik abu anglų karininkai, jų kolaraborantas Owen, dar kartais daugelį kalbų mokas Hugh, o visi kiti, žinoma, tik airiškai — gališkai, nes dauguma jų angliškai nemoka, o Manus ir mokėdamas ožiujasi. Kad publika tikėtų, jog scenoje egzistuoja dvi kalbos, „anglai“ šnekojo beveik kanadiškai, o „airiai“ nežinau kokių labai skirtingų akcentų, gal dabar Airijoje vartojama anglų kalba. Publiškai nesunku buvo tikėti, kad jie ten, scenoje, „nesusikalba“, nors mes visus be vertėtų suprato.

Buvo keletas idomių charakterių, nepaprastai geros vaidybos. Stipriai pasireiškė John Jarvis, atlikęs tragiškojo Manus vaidmenį. Ilgai atminty liks Flett sukurta Sarah, pusiau nebylė mergaitė, didžiausiomis pastangomis teistarusi tik kelis žodžius, bet nė minutei nepaleidžiama nuo publikos akių. Kate Trotter taip puikiai vaidino Yollandą įsimylėjusią Maire, jog negalėjai piktintis nei kad ji paliko Manus'ą, nei kad panoro suanglėti. Dar išskirtinai puikiai vaidino Richard McMillan (Doalty) ir Mary Haney (Bridget). Lewis Gordon (Jimmy Jack), gaila, užgožtas baisios aprangos, grimo.

Scena iš Fridricho Schillerio dramos „Marija Stuart“ s. m. Stratfordo (Kanado) festivaly: Marija Stuart (Margot Dionne) kairėje ir Elzbieta I (Pat Galloway) dešinėje.

Nuotr. Robert C. Ragsdale

Dionne, o Elzbieta I — Pat Galloway. Abiejų rolės labai svarbios, žodžių — eilučių — scenų skaičium maždaug lygios. Drama vyksta 1587 m., prieš pat Marijos nužudymą. Tuomet Elzbieta I jau buvo 54, o Marija Stuart 45 metų. F. Schiller'is jas abi pajaunino, Mariją vaizduodamas tik kokių 25 m. gražuole. Režisierius John Hirsch Mariją tokia jauna ir paliko, bet Elzbieta leido nugrimuoti pagal istoriškuosius metus... Pat Galloway sukurta Elzbieta — ištisai paniurusi, klastinga, antipatiška. Margot Dionne rodė kelių atšvaistų Mariją: čia ji karališkai išdidi, čia nuolanki ir maldinga, čia pykčiu užsiplieskusi tigrė. Elzbieta tikslas nesikeičia nė minutei: Marija turi mirti, tik reikia rasti būdą jai sunaikinti taip, kad nekaltintų istoriją. Marija ieško būdų iš kalėjimo išeiti, o kai viltys žlunga, Elzbieta žodžiais nulinčuoja kelių lordų ir kelių tarnų akių vaizdą.

Iš būrio vyrų, irgi rūpestingai pagal anuos laikus apręgtų, didžiausią įspūdį paliko R. H. Thomson, vaidinąs Mortimer'ą ir Stephen Russell — grafo Leicester'io rolę. Tai abu Marijos Stuart garbintojai, žadėję ją nuo budelio kirvio vaduoti. Pirmasis pilnas aistros, beprotiškas drąsuolis. Antrasis — pragmatikas ir bailys. Buvo dar tuzinas gerai vaidinusių Marijos paruošimas mirčiai. Jos išpažintis, nuolankus su visais susitaikymas, atsiveiklinimų su tarnais scenos, išrengimas iš puošnių rūbų, galvos apdengimas kirvio asmenims ruošiant, tarnaičių aimanos, šilta pasmerktojos šypseną — visa tai žiūrovas ilgai atmintis.

„Mary Stuart“ spektakliai kartosis iki sezono pabaigos, iki spalio 23-sios. Su bilietais sunkumų tikrai nebus. Šią tragediją pamatyti lauke herojum paskelbtojo, nuotrauka. Greitį jį jos miegamajam ant ram aukštė įlips nuo bulgarų bebėgas kapitonas Bluntschli. Šveicaras, serbų samdins, kurio pietoletas visada be šovinių, nes apkabose laikomi saldainiai, kuris už labai dramatiškus pabėgimus iš fronto ne baumas, o medalius pelno. Jį vaidina Brian Bedford. Jis ir Helen Carey čia buvo nepamainomi partneriai. Ji vaidino gudrią ir naivią iš karto, o jis — ir bailų, ir drąsų, ir cinišką, ir nenorėjai sustoti, išraudęs, ašaras braukdamas. Kai viena žmonos ir mano draugė, Kanados lietuvė, kaip ir mes, Stratfordo festivalio

G.B. Shaw'o „Arms and the Man“

„Juokas iki ašarų!“ hiperbolė šios komedijos žiūrovams tampa realybe. Buvo tiek ir tiek momentų, kad juokeisi ir negalėjai, ir nenorėjai sustoti, išraudęs, ašaras braukdamas. Kai viena žmonos ir mano draugė, Kanados lietuvė, kaip ir mes, Stratfordo festivalio

adiktė, pamačiusi šuktelėjo „ne ką prasiau už 'Mikado'!“, nenorėjau tikėti. Pamatęs, tikrai galiu jos žodžius patvirtinti. Kaip „Mikado“ buvo tobulai pastatyta operetė, taip „Arms and the Man“ — tobulia komedija.

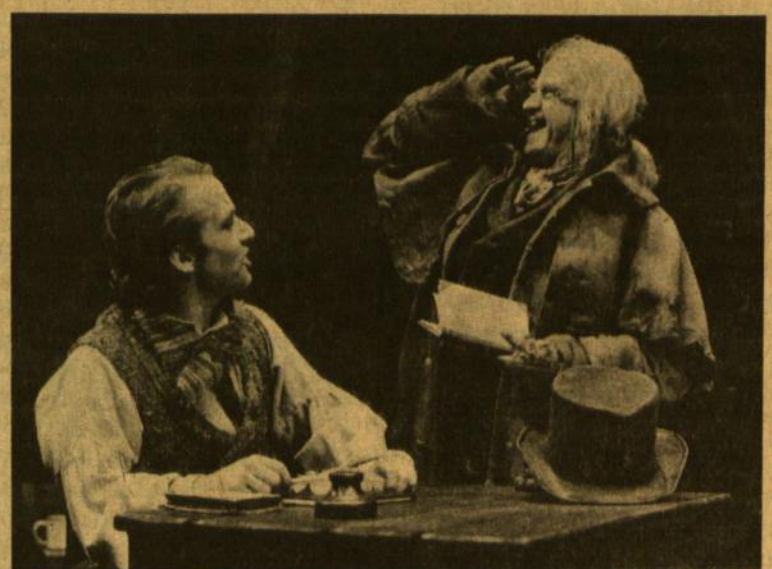
Kas buvo George Bernard Shaw ir ko verti jo veikalai, teatrą bent kiek pažįstantčiai publikai aiškinti nereikia. O tačiau blogas pastatymas ir jo humorą galėtų gerokai apgadinti. Sunku net suprasti, kaip laimingai Stratfordo festivaly susidarė toks tobulas kolektyvas: režisierius Michael Langham, dailininkas Desmond Heeley, muzikas Stanley Silverman, šviesų tvarkytojas Michael J. Whitfield ir septyni vienas už kitą geresni aktoriai, kuriuos pavadėmis išminėsiu kiek vėliau.

Kaip tik ką aprašytų Frielio dramos bei Schillerio tragedijos, ir G.B.S. komedijos turinys istoriškas, nors dėl faktų galvos nežadu guldyti. Veiksmas vyksta Bulgarijoje 1885-6 metais, laisvės kovoms einant ir joms pasibaigus. Karui išjuokti G.B.S. naudoja tris majorus, vieną kapitoną, dvi kilmingas damas, tarnaitę ir tarną.

Pokštiška, visą publiką pažadinanti jau pati spektaklio pradžia (ne dramaturgo, o režisieriaus išmone). Šviesos užgęsta, po minutės užsidega. Festivalio teatre tai reiškia uždangos pakilimą, ir su šviesa scenoje matomi veikėjai. Bet dabar veikėjų nebuvo. Trenkė orkestras. Kokia gi čia uvertūra, kurį veikalas ne muzikinis? Kanados himnas! Nors gal pusė publikos jankiai, bet visi šoka ant kojų, susikaupia, išsitempia. Melodija ima keistis į bala žino kokį maršą. Paskui išvirsta į N. Metų sutikimo dainą, į dar kažką. Publika dairiasi, jau kiti ima šaipytis, atvirai kvatoti, drimba kas sau į kėdės.

Tik dabar atsiranda Raina Petkoff, vaidinanti Helen Carey. Grakšti vienasmarškinė mergelė, besirušianti gulti, bet dar neatsidžiaugianti sužadėtinio, mūšio lauke herojum paskelbtojo, nuotrauka. Greitį jį jos miegamajam ant ram aukštė įlips nuo bulgarų bebėgas kapitonas Bluntschli. Šveicaras, serbų samdins, kurio pietoletas visada be šovinių, nes apkabose laikomi saldainiai, kuris už labai dramatiškus pabėgimus iš fronto ne baumas, o medalius pelno. Jį vaidina Brian Bedford. Jis ir Helen Carey čia buvo nepamainomi partneriai. Ji vaidino gudrią ir naivią iš karto, o jis — ir bailų, ir drąsų, ir cinišką, ir nenorėjai sustoti, išraudęs, ašaras braukdamas. Kai viena žmonos ir mano draugė, Kanados lietuvė, kaip ir mes, Stratfordo festivalio

„Juokas iki ašarų!“ hiperbolė šios komedijos žiūrovams tampa realybe. Buvo tiek ir tiek momentų, kad juokeisi ir negalėjai, ir nenorėjai sustoti, išraudęs, ašaras braukdamas. Kai viena žmonos ir mano draugė, Kanados lietuvė, kaip ir mes, Stratfordo festivalio

Brian'o Friel'io drama „Translations“ Stratfordo festivaly: Manus (John Jarvis) kairėje ir Jimmy Jack (Lewis Gordon) dešinėje.

Nuotr. Robert C. Ragsdale

Bernard Shaw komedija „Arms and the Man“ Stratfordo festivalio scenoje. Iš kairės į dešinę: Louka (Susan Wright), Kapitonas Bluntschli (Brian Bedford), Sergius (Len Cariou), Raina (Helen Carey) ir Majoras Petkoff (Douglas Campbell).

Nuotr. Robert C. Ragsdale

GĖLĖTA NUOTAIKA

R. Zotovienės parodą aplankius

Kas turi aki, palankiai nusiteikusių žiūrėti į akvarelinius paveikslus, tas dailininkės Ringailės Zotovienės meno parodoje turėjo tikrai malonios progos... Nuo stabus dalykas, kiek daug turtinumo ji mato paprastoje pievos ir miško gėlėje ir sugeba tai parodyti. Nejučiomis tada ateina galvon Jėzaus pasakymas, kad nei Saliamonas savo karališkame drabužyje nėra toks gražus, kaip lauko gėlė. Taip pat ir visi miško vaizdai labai mieliai nuteikia žiūrovą.

Ringailė yra tobulai apvaldžiusi akvarelinę techniką ir įsirikiusi į kelių mūsų akvarelistų eiles, pradėtas neaplenkiamo Sklėriaus.

Ringailė tenka apibūdinti kaip nuotaikos dailininkė ir pastebėti, kad ta jos nuotaika yra labai švelniai giedri. Kartais sakoma, kad akvarelininkams geriausiai pasiseka pavaizduoti šviesos efektą, kai jie kontrasto dėlei panaudoja juodą ar tamsią spalvą. Ringailė tačiau didelį šviesos įspūdį sudaro be juodos spalvos pagalbos. Ir tai reikia laikyti jos technikos laimėjimu. Šalia to, tačiau, reikia pastebėti, kad jos šviesa nėra akinanti; ji yra kažkaip sušvelninta. Berods reikėtų sakyti, kad ta šiltą įspūdį, kurį jai sukelia gėlės, ji perkelia ir į paveikslų foną. Dėl to būdingas jos akvarelių bruožas yra vieninga nuotaika tarp pačios gėlės ir jos fono. Ši šviesa yra greičiau ne fizinė šviesa, bet nuotaikos šviesa.

Tačiau čia glūdi ir dailininkės pavojus. Jai yra didelė vilionė pasiduoti savo šiltai nuotakai ir viską toje šviesoje panerti. Tas pavojus yra juntamas ir šioje parodoje. Štai ir jos žiemos vaizdai bei lietaus vaizdai yra apsupti tos pačios gėlės šviesos nuotakos. Ir žiema ir lietus jai žydi. Tokiu būdu yra sukurta labai simpatiški piešiniai, tačiau tai nėra platus žvilgnis ir realybė. Juk žiemos vaizdas ir lietingos dienos nuotaka turi savitą grožį ir tada, kai jie nėra persunkti gėlės nuotakos. Beatodairinis pasidavimas šiai nuotakai dailininkę vestų į aklią gatvę. Tokiu būdu ji išsietitų pavojui ieškoti pigių atsakymų, kuriuos jai siūlo jos puikiai apvaldyta akvarelių technika.

Lengva yra pamatyti šį pavojų, tačiau sunku yra nurodyti kelią, kaip jo išvengti. Be abejo, nereiktų dailininkei atsisakyti savo šilto žvilgsnio į pasaulį. Tačiau ar šis žvilgnis neleistų jai pamatyti pasaulio ir kitų dalykų ir su panašiu sugebėjimu juos pavaizduoti? V. Bgd.

bet labai ryški ir p-lė Shelley ją pasigerėtina atliko. Po karo sugrįžo laimėtojai majoras Paul Petkoff — Douglas Campbell ir maj. Sergius Saranoff — Len Cariou, Rainos tėvas ir sužadėtinis. Sugrįžo ir neva atnešti paskolintą majoro palatą bėglys Bluntschli, iš tikrųjų traukiamas magneto — Rainos. Rezultate Saranoffas ves apkūnią, patrauklią tarnaitę Louką — Susan Wright, kurios Petkoff'ų tarnas Nicola — Colin Fox dėl karjetos lengvai atsisakys. Septyni pavardėmis įvardyti aktoriai, visai lygiai svarbūs ir reikalingi, vaidino nuostabiai gerai ir entuziastiškai. Rainos miegamajam bėgio iškojęs majoras ir kelis kartus scenoje pasirodęs akordeonistas, irgi puikūs statistai. Dar buvo įvesta slaviško baleto, kurį aktoriai ir būrys statyčių temperamentingai pašoko. O scenovaizdis — akį veriantis, aiškioti vertiantis visokių bulgariškais slaviškų spalvų margumas. Neblogesni buvo nė kostiumai.

„Arms and the Man“ irgi repertuare pasiliks iki sezono galo, iki spalio 23 d. Viesiems, kas tik gali, siūlau būtinai pamatyti. Įspėjau, jog su bilietų gavimu nebus lengva, nes dešimty tūkstančių Festivalio lankytojų jau užuodė ir stengsis vienas kitą aplenkti. Mūsų lankymo metu ne tik visos vietos buvo išpirktos, bet dar didelis būrys laukė — nesulaukę publikos atnešamų nepanaudotų bilietų.

Man šį sezoną liko dar viena komedija rugsėjo mėn. Spėjau, kad ją irgi bus viena iš gerųjų. Bet apie ją pakalbėsiu iš spektaklio sugrįžęs.